

ПОСЛАННЯ СВЯТИШОГО ОТЦЯ ЛЕВА XIV

НА LIX ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ МИРУ

<https://www.vatican.va/content/leo-xiv/uk/messages/peace/documents/20251208-messaggio-pace.html>

1 СІЧНЯ 2026 РОКУ

Мир нехай буде з усіма вами.

Прямуючи до беззбройного і роззброюючого миру

«Мир тобі!».

Це стародавнє привітання, яке і сьогодні є повсякденним у багатьох культурах, у вечір Пасхи наповнилося новою силою в устах воскреслого Ісуса. «Мир вам» (Ів 20, 19.21) – це Його Слово, яке не тільки бажає, але й здійснює остаточну перемену в тих, хто його приймає, і таким чином – у всій дійсності. Тому наступники апостолів щодня і в усьому світі дають голос найтихішій революції: «Мир нехай буде з вами!». Вже з вечора мого обрання Єпископом Риму я хотів доєднати своє привітання до цього хорального звіщення. І прагну ще раз наголосити: йдеться про мир воскреслого Христа, беззбройний і роззброюючий мир, покірний і витривалий. Він походить від Бога, Бога, Який безумовно любить нас усіх. [1]

Мир воскреслого Христа

Перемогу над смертю здобув і зруйнував стіни, що розділяли людей (пор. Еф 2, 14), Добрий Пастир, Який віддає життя за отару і має багато овець поза кошарою (пор. Ів 10, 11.16): Христос, наш мир. Його присутність, Його дар, Його перемога відлунюють у витривалості багатьох свідків, завдяки яким Боже діло триває у світі, стаючи ще більш відчутним і сяючим серед пільми часів.

Контраст між темрявою і світлом, насправді, не є лише біблійним образом, що описує муки, з яких народжується новий світ: це досвід, який пронизує нас і приголомшує нас з огляду на випробовування, які ми зустрічаємо в історичних обставинах, в яких нам доводиться жити. Отже, бачити світло і вірити в нього необхідно, щоб не потонути в темряві. Йдеться про вимогу, якою Ісусові учні покликані жити в унікальний і привілейований спосіб, але яка багатьма стежками вміє відкрити собі доступ до серця кожної людини. Мир існує, він хоче оселитися в нас, він має лагідну силу просвічувати і розширювати розум, він протистоїть насильству і його перемагає. Мир має подих вічності: у той час як злу кричать «досить», мирові шепочуть «назавжди». У цей горизонт нас ввів Воскреслий. У цьому передчутті живуть миротворці, які серед драми того, що Папа Франциск назвав «третьою світовою війною по частинах», досі чинять опір зараженню темрявою, немов нічна сторожа.

На жаль, можливим є і протилежне, тобто забути світло: тоді втрачається реалізм, поступаючись місцем частковому і спотвореному представленню світу, під знаком пільми та страху. Нині чимало людей називають реалістичними розповіді, позбавлені надії, сліпі на красу інших, які забувають про Божу благодать, що завжди діє в людських серцях, якими би пораненими гріхом вони не були. Святий Августин закликав християн зав'язувати нерозривну дружбу з миром, щоб, зберігаючи його в глибині своєї душі, вони могли випромінювати його світле тепло навколо себе. Він, звертаючись до своєї спільноти, писав: «Якщо ви хочете повернути інших до миру, то будьте першими, хто його має; будьте передусім непохитними в мирі. Щоб запалити ним інших, ви повинні мати всередині себе його запалений племін». [2]

Незалежно від того, чи ми маємо дар віри, чи здається нам, що його не маємо, дорогі браття й сестри, відкріймося на мир! Приймемо його й розпізнаймо, замість того, щоб вважати його далеким і неможливим. Перш ніж бути метою, мир є присутністю і шляхом. Хоча він зустрічає опір як всередині нас, так і зовні, наче слабке полум'я, якому загрожує буря, оберігаймо його, не

забуваючи імен та історій тих, хто нам його засвідчив. Це принцип, який направляє і визначає наші рішення. Також у місцях, де залишаються тільки руїни і де відчай здається невідворотним, саме сьогодні ми знаходимо тих, хто не забув про мир. Як у вечір Пасхи Ісус увійшов до місця, де перебували учні, налякані й зневірені, так і мир воскреслого Христа й надалі проходить крізь двері й бар'єри завдяки голосам і обличчям його свідків. Це дар, який дозволяє не забувати добро, визнавати його переможцем, знову та разом його обирати.

Беззбройний мир

Незадовго до свого арешту, в момент глибокої відвертості, Ісус сказав тим, хто був з Ним: «Мир залишаю вам, мій мир даю вам; не так, як світ дає, даю вам його». І одразу додав: «Хай не тривожиться серце ваше, і не страхається!» (Ів 14, 27). Занепокоєння і страх, звісно, могли стосуватися насильства, яке незабаром мало спіткати Його. Глибше, в Євангеліях не приховується, що учнів збентежила Його ненасильницька відповідь: дорога, яку всі, а першим Петро, заперечували, але якою Учитель до остатку просив їх іти за Ним. Дорога Ісуса залишається причиною занепокоєння і страху. І Він рішуче повторює тим, хто хоче Його захистити: «Сховай меч у піхву!» (Ів 18,11; пор. Мт 26,52). Мир воскреслого Ісуса є беззбройним, бо беззбройною була Його боротьба в конкретних історичних, політичних і соціальних обставинах. Християни повинні разом стати пророчими свідками цієї новизни, пам'ятаючи про трагедії, спільниками яких вони занадто часто ставали. Велика притча про Страшний суд запрошує всіх християн діяти з милосердям, усвідомлюючи це (пор. Мт 25, 31-46). І, роблячи це, вони знайдуть поруч із собою братів і сестер, які різними шляхами навчилися слухати біль інших і внутрішньо визволилися від омани насильства.

Хоча сьогодні не бракує людей із серцем, готовим до миру, їх охоплює велике почуття безпорадності перед ходом подій, що стає дедалі більш невизначеним. Вже святий Августин, власне, вказував на особливий парадокс: «Не важко мати мир. Важче, до межі, його вихвалити. Якщо ми хочемо його вихвалити, нам потрібні здібності, яких, можливо, нам бракує; ми шукаємо правильні ідеї, зважуємо фрази. Якщо ж ми хочемо його мати, він є ось, у нас під рукою, і ми можемо його мати без жодних зусиль». [3]

Коли ми ставимося до миру як до далекого ідеалу, ми перестаємо вважати обурливим те, що його можна заперечувати і що навіть можна вести війну з метою досягнення миру. Здається, бракує правильних ідей, виважених висловлювань, спроможності сказати, що мир є близьким. Якщо мир не є реальністю, яку можна відчутти, оберігати і плекати, агресивність поширюється у домашньому та громадському житті. У стосунках між громадянами та урядовцями доходить до того, що вважається провиною недостатня підготовка до війни, до реагування на напади, до відповіді на насильство. Виходячи далеко за межі принципу законної самооборони, на політичному рівні така логіка протиставлення є найактуальнішим фактором дестабілізації на планетарному рівні, яка з кожним днем стає дедалі більше драматичною та непередбачуваною. Не випадково, що багато урядовців виправдовують свої повторювані заклики до збільшення військових витрат та відповідні рішення небезпечністю з боку інших. Фактично, стримувальна сила військової потужності, і, зокрема, ядерне стримування, втілюють ірраціональність стосунків між народами, основою яких є не право, справедливість і довіра, а страх і панування сили. «Внаслідок цього, – як уже писав свого часу святий Іван XXIII, – народи постійно перебувають у страхі – немовби перед бурею, що насувається і щомиті може вибухнути зі страхітливою силою; і даремно, адже зброї справді більш ніж досить. Хоч ледве чи можна повірити, що є люди, які хотіли б на собі відчутти погибель і велику руїну, що постає з такої війни, та не можна заперечувати й того, що пожежу війни може розпалити якийсь непередбачений випадок». [4]

Так, протягом 2024 року військові витрати у світі зросли на 9,4% порівняно з попереднім роком, підтвердивши тенденцію, що триває вже десять років, і досягнувши суми 2.718 млрд доларів, або 2,5% світового ВВП. [5] Більше того, сьогодні, здається, на нові виклики хочуть відповісти не

тільки величезними економічними зусиллями з переозброєння, а й переорієнтацією освітньої політики: замість культури пам'яті, яка береже усвідомлення, набуто в XX столітті, і не забуває про мільйони жертв, у школах і університетах, а також у медіа поширюються комунікаційні кампанії та освітні програми, які поширюють відчуття загрози і передають суто збройне бачення оборони та безпеки.

Однак, «той, хто справді любить мир, любить також nepřиятелів миру». [6] Так святий Августин радив не руйнувати мости і не наполягати на докорах, віддаючи перевагу дорозі слухання і, наскільки це можливо, зустрічі з аргументами інших. Шістдесят років тому Другий Ватиканський Собор завершився усвідомленням нагальної потреби діалогу між Церквою і сучасним світом. Зокрема, Конституція *Gaudium et spes* звертала увагу на розвиток військової практики: «Особлива небезпека сучасної війни полягає в тому, що вона, можна сказати, дає нагоду тим, хто володіє новітньою науковою зброєю, чинити подібні злочини і через невідворотну пов'язаність подій може підштовхнути людську волю до найжахливіших рішень. А щоб цього ніколи в майбутньому не сталося, єпископи, що зібралися воедино з усього світу, закликають усіх, особливо правителів держав та військових керівників, постійно пам'ятати про свою величезну відповідальність перед Богом і всім людством». [7]

Повторюючи заклик отців Собору і вважаючи діалог найефективнішим способом на кожному рівні, ми констатуємо, як подальший технологічний прогрес і застосування штучного інтелекту у військовій сфері радикалізували трагічність збройних конфліктів. Доходить навіть до того, що вимальовується процес зняття відповідальності з політичних і військових керівників, через зростання «делегування» машинам рішень, які стосуються життя і смерті людей. Це безпрецедентна спіраль руйнування юридичного і філософського гуманізму, на якому ґрунтується і яким охороняється будь-яка цивілізація. Потрібно викривати величезну концентрацію приватних економічних і фінансових інтересів, які штовхають держави в цьому напрямку, але цього недостатньо, якщо одночасно не сприяти пробудженню сумління і критичного мислення. Енцикліка *Fratelli tutti* представляє святого Франциска Ассізького як приклад такого пробудження: «У тамтому світі, наповненому захисними вежами і оборонними мурами, у містах точилися криваві війни між могутніми родами, а на передмістях зростали вбогі й маргінальні райони. І саме там Франциск досягнув внутрішній мир, звільнився від будь-яких бажань панувати над іншими, став одним із останніх і намагався жити в гармонії з усім світом». [8] Це історія, яка шукає свого продовження в нас, яка вимагає поєднати зусилля, щоб взаємно робити внесок у роззброюючий мир, той мир, який народжується з євангельської відкритості та покори.

Роззброюючий мир

Доброта роззброює. Можливо, саме тому Бог став дитиною. Таємниця Втілення, яка досягає своєї крайньої точки у приниженні сходження до аду, починається в лоні юної матері і проявляється у Вифлеемських яслах. «Мир на землі», – співають ангели, сповіщаючи про присутність беззахисного Бога, у Якому людство може відкрити, що його люблять, лише піклуючись про Нього (пор. Лк 2, 13-14). Ніщо не має такої сили змінити нас, як дитина. І, можливо, саме думка про наших синів і дочок, про дітей і про тих, хто подібний до них у своїй беззахисності, пронизує наше серце (пор. Ді 2, 37). З цього приводу мій шанований попередник писав, що «людська крихкість має силу зробити нас більш осмисленими щодо того, що є тривалим, а що минулим, що дає життя, а що вбиває. Можливо, саме тому ми так часто схильні заперечувати обмеження і уникати уразливих і поранених людей: вони мають силу поставити під сумнів напрямки, який ми обрали як окремі особи і як спільнота». [9]

Іван XXIII першим висунув ідею повного роззброєння, яке можна реалізувати лише через оновлення серця та розуму. Ось що він писав у енцикліці *Pacem in terris*: «І все ж мусимо визнати, що ні гонка озброєнь не може бути припинена, ні озброєння не можуть бути скорочені чи скрізь ліквідовані, якщо це роззброєння не буде повним і ґрунтовним і не торкатиме умів,

тобто якщо всі не докладуть щирих, одностайних зусиль, щоб прогнати з душі страх і тривожне очікування війни. А це вимагає, щоб на зміну нинішньому верховному законові підтримання миру прийшов цілком інший, який постановляв би, що справжній міцний мир між народами може полягати лише у взаємній довірі, а не у рівновазі озброєнь. Ми віримо, що це можливо, адже йдеться про справу не тільки відповідну до вимог правного розуму, а й вельми бажану і сповнену потенційних благ». [10]

В цьому полягає фундаментальне служіння, яке релігії повинні нести стражденному людству, зберігаючи пильність перед лицем зростанням спроб перетворити на зброю навіть думки і слова. Великі духовні традиції, як і правильне використання розуму, спонукають нас вийти за межі кровних чи етнічних зв'язків, за межі тих братерств, які визнають лише тих, хто подібний, і відкидають тих, хто інакший. Сьогодні ми бачимо, наскільки це не є очевидним. На жаль, частиною сучасної картини світу стає дедалі більше залучення слів віри до політичної боротьби, благословення націоналізму та релігійного виправдання насильства і збройної боротьби. Віруючі повинні активно, насамперед своїм життям, спростовувати ці форми блюзнірства, які затьмарюють Святе Боже Ім'я. Тому, поруч з діями, як ніколи раніше, необхідно плекати молитву, духовність, екуменічний та міжрелігійний діалог як шляхи миру та мови зустрічі традицій і культур. У всьому світі було б бажано, щоби «кожна спільнота стала “домом миру”, де вчаться знешкоджувати ворожість через діалог, де практикують справедливість і бережуть прощення». [11] Сьогодні, як ніколи раніше, шляхом уважної і генеративної душпастирської діяльності необхідно показати, що мир не є утопією.

З іншого боку, це не повинно відволікати увагу всіх від важливості політичного виміру. Ті, хто покликані до громадської відповідальності на найвищих і відповідальних посадах, «повинні глибоко зважити проблему мирного відновлення стосунків між політичними спільнотами на світовому рівні: відновлення, заснованого на взаємній довірі, на щирості в перемовинах, на вірності взятим на себе зобов'язанням. Нехай вони ретельно вивчать проблему, щоб визначити, з чого можна вирушити в напрямку чесних, тривалих і плідних угод». [12] Це роззброюючий шлях дипломатії, посередництва, міжнародного права, який, на жаль, спростовується дедалі частішими порушеннями важко досягнутих угод посеред контексту, який вимагає не делегітимізації, а радше зміцнення наднаціональних інституцій.

Сьогодні справедливість і людська гідність як ніколи раніше перебувають під загрозою дисбалансу сил серед наймогутніших. Як же тоді жити в часи дестабілізації та конфліктів, вивільняючись від зла? Необхідно мотивувати та підтримувати кожну духовну, культурну та політичну ініціативу, яка підтримує надію, протидіючи поширенню «фаталістичних настроїв, нібито поточні динамічні процеси є результатом дії анонімних безликих сил та структур, незалежних від людської волі». [13] Бо якщо «найкращий спосіб панувати й просуватися вперед без обмежень – це сіяти розпач і постійно збуджувати недовіру, навіть замасковану під видом захисту деяких цінностей», [14] такій стратегії слід протиставити розвиток свідомого громадянського суспільства, форми відповідального асоціативного руху, досвіду ненасильницької участі, практик репаративної справедливості в малих і великих масштабах. Це чітко підкреслював вже Лев XIII в енцикліці *Rerum novarum*: «Почуття власної слабкості спонукає людину прагнути об'єднувати свою працю з працею інших. Писання каже: Двом ліпше, ніж одному, вони бо мають ліпшу користь із своєї праці. Бо як упадуть, один одного підніме. Горе ж одному, як упаде, і нема нікого, щоб його підвести (Проп 4, 9-10). А в іншому місці: брат, якому брат допомагає, подібний до міста укріпленого (Прип 18, 19)». [15]

Нехай же це стане плодом Ювілею Надії, який спонукав мільйони людей знову відкрити себе як паломників і розпочати в собі самих оте роззброєння серця, розуму і життя, на яке Бог не забариться відповісти, виконуючи свої обітниці: «Він судитиме народи, буде розсуджувати людей многих; вони перекують свої мечі на рала, а списи свої на серпи. Народ на народ не буде меча підіймати, і не вчитимуться більше воювати. Dome Якова, прийдіть, і будемо ходити в світлі Господнім!» (Іс 2,4-5).

Дано у Ватикані, 8 грудня 2025

Лев XIV

[1] Пор. Апостольське благословення «*Urbi et Orbi*» і перше привітання, Центральна лоджія базиліки Святого Петра (8 травня 2025).

[2] Августин Іппонійський, Слово 357, 3.

[3] Там же, 1.

[4] Іван XXIII, Енцикліка *Pacem in terris* (11 квітня 1963), 60.

[5] Пор. SIPRI Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security (2025).

[6] Августин Іппонійський, Слово 357, 1.

[7] Другий Ватиканський Собор, Душпастирська Конституція *Gaudium et spes*, 80.

[8] Франциск, Енцикліка *Fratelli tutti* (3 жовтня 2020), 4.

[9] Франциск, Лист до директора «*Corriere della Sera*» (14 березня 2025).

[10] Іван XXIII, Енцикліка *Pacem in terris* (11 квітня 1963), 61.

[11] Промова до єпископів Італійської єпископської конференції (17 червня 2025).

[12] Іван XXIII, Енцикліка *Pacem in terris* (11 квітня 1963), 63.

[13] Бенедикт XVI, Енцикліка *Caritas in veritate* (29 червня 2009), 42.

[14] Франциск, Енцикліка *Fratelli tutti* (3 жовтня 2020), 15.

[15] Лев XIII, Енцикліка *Rerum novarum* (15 травня 1891), 37.